

Inhoud

Proloog	11
I De boomgaard	15
II De seculiere wereld	59
III Moskou	131
IV Het eiland	171
V De ontweken spiegel	231
VI Het pad van verlangen	271
VII Ziel en lichaam van Solomon	313
VIII De gouden legende	357

PROLOOG

Het was een grote ruimte. Er stonden tal van boekenkasten. En er lagen een uit de tijd van de kruistochten daterende ijzeren helm voor een hengst, en de wervels van een walvis uit een baai in Antarctica. In een nis hing de vroegst bekende foto van een sneeuwvlok.

Het kind kwam door de verre deur de rust en stilte van het reusachtige vertrek binnen. Het liep langs de vissersprauw die op een lange, lage tafel bij het raam lag.

Het meisje was zeven jaar en ze heette Helen.

Midden in het vertrek stonden twee bouwwerken naast elkaar. Ze torenden allebei boven het meisje uit en waren misschien wel viermaal zo hoog als zij. In dat vroege morgenuur, bij het nog maar half ontwaakte licht, bleef ze ernaar staan kijken.

Zo op het oog waren het moskeeën, en ze waren prachtig, met hun clusters van koepels, halfkoepels en minaretten. Ze stelde zich voor dat het twee kunstige hoeden of hoofdtooien waren, mogelijk bedoeld voor djinns of voor een stel reuzen uit een sprookje. Ze overwoog ernaartoe te lopen en door een van hun raampjes naar binnen te gluren. De kleuren en vormen waren heel gevarieerd en fijn afgestemd, met de gedempte lichtval op de muren en de rondingen van de koepels. Ze stak haar hand uit en voelde voorzichtig aan een geschilderd boomblad.

Bouwwerken zomaar midden in een vertrek! Normaal gesproken bevond een vertrek zich juist in een bouwwerk, werd het erdoor omgeven.

Ze liep er helemaal omheen. Ze kwam langs de kast waarin de vaas met gedroogde takken uit Rusland stond. Die waren afkomstig van appelbomen die graaf Tolstoj eigenhandig had geplant. Vier daarvan groeiden en bloeiden nog in zijn boomgaard.

Het meisje bleef stilstaan toen een van de bouwwerken een

kraakgeluid voortbracht, alsof het was getroffen door een lichte aardbeving. Toen kwam het in beweging en rees schommelend een centimeter of vijf omhoog, vrij van de zwaartekracht. Daarna steeg het in een bedaard tempo verder op naar het plafond. Het werd omhooggetrokken door de ogenschijnlijk breekbare, maar toch stevige schakelkettingen die aan de toppen van de minaretten waren bevestigd. Uiteindelijk kwam het ergens ver boven haar hoofd tot stilstand.

De enorme ruimte waarin ze zich bevond was een bibliotheek annex studeervertrek. Een plek van vruchtbare afzondering. Vanwege haar omvang was de ruimte in de wintermaanden lastig warm te houden. Onlangs hadden ze het idee gehad om er twee huisjes in te plaatsen, elk net groot genoeg om een schrijftafel, een stoel, een stapel met de hoogstnoodzakelijke boeken en paperassen en een kachelkje te kunnen herbergen. De gedachte was dat iemand dan in de maanden december, januari en februari in een van die huisjes zou kunnen gaan zitten, de deur achter zich dicht zou kunnen doen en een warm plekje zou hebben om te werken. De simpele huisjes waren echter tot in detail uitgewerkte schaalmodellen van twee historische bouwwerken geworden, te weten de Mezquita van Córdoba en de Aya Sophia in Istanbul.

Het meisje had in de voorbije weken af en toe een glimp opgevangen van de bouw. Nu waren ze af, maar omdat het juni was werden ze omhooggehesen en zouden ze tot december daarboven blijven hangen.

Ze keek toe en zag hoe na de Aya Sophia ook de Mezquita van Córdoba met behulp van het stelsel van katrollen en kettingen werd opgehesen.

Geen van beide bouwwerken bezat een eigen vloer. Wanneer ze beneden stonden maakten ze gebruik van de vloer van de zaal. Dus toen Helen omhoogkeek kon zij ze vanbinnen bekijken. Ze stelde zich voor hoe motvlinders 's avonds als gevangen gebeden onder de miniatuurkoepels rondfladderden en tegen de kleurige binnenkant aan botsten. Deze handvol ogenblikken uit haar jeugd zouden haar altijd bijblijven. Kinderjaren, toen minuten nog aanvoelden als uren, en dagen in een oogwenk waren verdwenen.

Het was Helens vader die de bouwwerken had getimmerd. En hij was het ook die ze nu ophees en zorgde dat ze niet in de weg stonden. Ze draaide zich om en keek naar hem, aan de andere kant van de zaal, waar hij ergens in een hoek de diverse hendels en katrollen stond te bedienen. Ze vond het mooi dat hij nog een laatste kleine aanpassing deed aan de kettingen, zodat de beide bouwwerken op precies dezelfde hoogte kwamen te hangen.

Hij was een lange, warmbloedige man en zijn naam was Lily.

I

DE BOOMGAARD

1

Deze wereld is het laatste wat God ons ooit zal vertellen.

Een paar uur voordat hij werd gedood werd Massud wakker van de oproep tot het ochtendgebed. Die kwam uit de luidsprekers die waren aangebracht op de minaret pal aan de overkant van het straatje. Hij stelde zich voor hoe de gelovigen zwijgend de achttiende-eeuwse moskee naderden, sommigen met lantaarns in de hand. De aanblik van lege schoenen bij de drempels van moskeeën deed hem altijd denken dat de mannen vlak voordat ze naar binnen gingen tot zuivere geesten waren getransformeerd.

Nadat de oproep was beëindigd dreef de geur van versgebakken brood naar hem toe vanuit het huis achter de moskee, waar de imam woonde, want 's mans dochter stond altijd om deze tijd op om ontbijt voor hem klaar te maken.

Massud draaide zijn hoofd om op zijn kussen en keek naar Nargis die naast hem lag te slapen. Hoe lang hij daar naar haar lag te kijken had hij niet kunnen zeggen, maar zachtjes groeide de hoeveelheid licht om hen heen, nu de eerste stralen van de dag het huis bereikten. Er waren schaduwen, maar die waren niet scherp. Wat zou de zon een lawaai maken, had Nargis ooit opgemerkt, als geluid zich door de ruimte zou kunnen verplaatsen. Met die onophoudelijke vuurstormen. Die oceanen van vlammen.

Massud was de vorige maand vijfenvijftig geworden en Nargis was tweeënvijftig. Ze hadden elkaar ontmoet en waren getrouwd toen ze allebei in de twintig waren, en hij zou haar later bekennen dat hij pas veertien dagen na de eerste keer de moed had gehad haar een tweede keer aan te kijken. Vanwege de schoonheid en de bedachtzame rust die zij uitstraalde had ze geen echt levend mens geleken. Tot zijn grote schaamte was hij bijna flauwgevallen toen hij haar voor de eerste keer in zijn armen had genomen.

Nu lag hij wakker, dankbaar voor haar aanwezigheid naast hem

in het leven. Opnieuw kwam er een vlaagje wind uit de richting van de moskee, en terwijl hij weer indommelde herinnerde hij zich ergens te hebben gelezen dat de geur van brood de mensen met barmhartigheid vervult.

Aan door strepen zonlicht beschenen, in de achtermuur van de keuken geslagen spijkers hingen talloze vleugelparen van vogels. Ze waren in volgorde van grootte opgehangen, met aan het begin het vijf centimeter brede vleugelpaar van een honingzuiger en aan het eind een enkele reusachtige vleugel die van een trompetzwaan was geweest, met tientallen soorten ertussenin. Het volgens velen mooiste moderne gebouw in Pakistan was een moskee die door Nargis en Massud was ontworpen. Ze waren allebei architect, en leefden omringd door voorwerpen waaraan ze inspiratie zouden kunnen ontleen. Naast de vogelvleugels hadden ze bijvoorbeeld een strijdwagen uit Sindh in een van de gangen, en ze bezaten ook het harnas van een samoerai, dat eruitzag alsof het was gemaakt van drakenschubben. De aarde was geen volmaakte bol. Als de oceanen zouden worden leeggegoten, zou zij op een verformfaaide bal lijken, en Massud had exact die vormen in zandsteen uitgebeiteld. Het object prijkte midden in de tuin. Op diverse tafels en richels door het hele huis stonden kleine replica's van befaamde gebouwen uit de hele wereld. Een dwarsdoorsnede van de kathedraal van Durham. De Verboden Stad. Het Glazen Huis in New Canaan, in de vs.

In de keuken was Nargis thee aan het zetten. Toen het tijd was voor het nieuws zette ze de radio aan.

Al een paar weken lang ging iemand steeds – meestal 's nachts – moskeëën in de stad binnen en bazuinde dan de geheimen van burgers rond via de luidsprekers op de minaretten. Het ging om onzedelijke gedragingen en slinksheden van mensen, waardoor een aantal van de meest zorgvuldig verborgen gehouden geheimen nu openbaar was. Tot op heden had niemand de boosdoener of boosdoeners te pakken weten te krijgen, waardoor er in de stad Zamana een vreemd, nieuw gevoel van dreiging hing. Het mag dan ook geen verbazing wekken dat sommigen zeiden dat het de stem van Allah

was. Er waren mensen die dachten dat de imams van de moskeeën zelf verantwoordelijk waren voor het verontrustende verschijnsel, maar in een aantal gevallen waren er ook ernstige tekortkomingen en schijnheiligheden binnen de betreffende moskee zelf via de luidsprekers rondgebazuind.

Nargis werd er stil van toen ze de nieuwslezer hoorde vertellen dat een jonge vrouw die nacht door haar broers was omgebracht, een uur nadat de minaret haar afspraakjes met een minnaar bekend had gemaakt.

Ze liep naar de plank aan de muur en zette de radio uit.

Door de openstaande deur kon ze Massud bezig zien in de tuin. Het was nog vroeg, nog het breekbare uur, al waren de bomen al doorweven met zonlicht. Hij inspecteerde de kamperfoelie, die bij de hagelbui van de vorige maand was beschadigd.

Nargis keek op de klok. Deze ochtend zouden ze de deur uit gaan om toezicht te houden op het overbrengen van de duizenden boeken van een van de oudste bibliotheken van Zamana naar hun nieuwe behuizing, die door hen was ontworpen en gebouwd.

Het merendeel van de boeken van de bibliotheek was al naar het nieuwe gebouw overgebracht. Vanochtend zouden de boeken uit de islamitische afdeling worden verhuisd. Aangezien in elk van die teksten wel ergens de naam van Allah of Mohammed voorkwam, was besloten dat ze met de hand van het ene naar het andere gebouw zouden worden vervoerd. In een vrachtwagen of kar was het risico dat ze in contact zouden komen met onreinheid te groot. Nargis en Massud zouden naar de nabijgelegen Grand Trunk Road lopen om daar deel te gaan uitmaken van een menselijke keten, en de boeken zouden over een afstand van anderhalve kilometer van hand tot hand worden doorgegeven.

‘We moeten om halfacht weg,’ zei Nargis toen Massud de keuken binnenkwam. Hij had zojuist de zonnebloemen water gegeven en liet een spoor van natte voetafdrukken achter op de keukenvloer.

Hij ging achter haar staan, sloeg zijn armen om haar middel en liet zijn kin op haar schouder rusten. ‘Ik heb heel raar gedroomd,’ zei hij. ‘Iemand liep rond met een brandende kaars in zijn hand.’

‘Dat is toch niet zo raar?’

‘Het regende. Keihard.’

‘Tja,’ zei Nargis nadenkend, ‘niets in het heelal is zo gecompliceerd als het menselijk brein.’ Zelf sliep ze altijd veel dieper dan hij. Ze droomde maar zelden.

‘Helen zei dat ze vanochtend hier is,’ zei Massud terwijl hij de tafel dekte voor het ontbijt. ‘Ze moet een werkstuk schrijven en wil wat boeken inzien in de bibliotheek.’

Nargis reageerde niet zichtbaar, maar haar zwijgen dwong hem haar aan te kijken.

‘Ik weet het,’ zei hij.

‘We zullen het haar moeten vertellen, Massud. We zullen het zowel Lily als haar moeten vertellen.’

Massud knikte.

‘We mogen het echt niet langer uitstellen.’

En met een nieuwe toon in haar stem voegde Nargis eraan toe: ‘Pakistan brengt onwaarschijnlijk moedige mensen voort. Maar geen enkel land mag ooit van zijn burgers verlangen dat ze zó moedig zijn.’

Helen was de dochter van het echtpaar dat Nargis als huishoudelijk personeel in dienst had genomen. Lily en Grace waren christenen en allebei analfabeet. En ook Helen, die nu negentien jaar was, zou als ongeschoold dienstmeisje in een moslimhuishouden zijn opgegroeid als Massud en Nargis haar niet een andere reeks mogelijkheden hadden geboden. Ze hadden betaald voor haar onderwijs op een van de beste scholen van Zamana, waar ze zich een vlijtige en briljante leerlinge had betoond, althans tot drie jaar geleden, toen het leven van haar moeder een gruwelijk einde had gekend. Er waren meerdere mensen getuige van het misdrijf geweest, maar de moordenaar was een moslim en dit was Pakistan. De politie wilde er aanvankelijk niet eens een zaak van maken. Uiteindelijk werd de man toch tot levenslang veroordeeld, maar eergisteren hadden Nargis en Massud gehoord dat de moordenaar van Grace was vrijgelaten, als beloning voor het feit dat hij de hele Koran uit zijn hoofd had geleerd. Hij had minder dan een jaar gevangengezeten.

‘Ze zijn nog maar net aan het bekomen van de klap van haar

dood,' zei Nargis. Het verlies was nog steeds in de ogen van zowel vader als dochter af te lezen.

Na het ontbijt liep Massud de tuin weer in. Achterin bevond zich het grootste vertrek in het huis, te weten hun werkruimte annex bibliotheek, waar de Aya Sophia en de Mezquita van Córdoba aan het plafond hingen. Hij hield zichzelf voor dat hij ten minste één van de schrijftafels daar voor Helen moest vrijmaken.

Nargis en Massud hadden erop gestaan dat de geëigende juridische procedures werden gevolgd. Ze hadden de beste advocaat in de arm genomen en het gevoel gehad dat het vonnis rechtvaardig was. Zij noch iemand anders hadden kunnen voorzien wat er kort daarna zou gebeuren. Een paar dagen nadat hij uitspraak had gedaan werd de rechter toen hij 's ochtends zijn huis verliet doodgestoken. En in de weken daarna waren er bij het huis van de advocaat meermalen mannen op motoren opgedoken die langzaam langsreden en met machinepistolen de gevel onder vuur namen. Een van de kogels had zijn jonge kind op een haar na gemist, waarna hij met zijn gezin was ondergedoken.

Nargis en Massud verweten zichzelf bovenal het lot van de advocaat en de rechter.

Het was inmiddels een stuk warmer geworden in de tuin. Het was nu april en de dagen duurden alweer twaalf uur. Massud liep naar de werkruimte, onder de palissanderbomen door die door vele tientallen lichtgetinte vlinders werden bezocht. Hij vond het wonderbaarlijk dat zoveel activiteit kon plaatsvinden zonder enig gerucht.

Omdat ze straks niet thuis zouden zijn, zou Helen zichzelf met haar eigen sleutel binnenlaten. Het huis was een voormalige papierfabriek en men zei dat de hele buurt naar bankbiljetten had geroken toen de fabriek nog in bedrijf was. Toen ze nog beginnende architecten waren hadden Nargis en Massud de buurt een keer bezocht en besloten het leegstaande pand tot woonhuis om te bouwen.

Massud had het altijd betreurd dat ze geen kinderen hadden gekregen – of meer specifiek, geen dochter – en dat was wat Helen